

Pargivärskendus Tallinna vanalinnas

Nii nagu hooned vajavad remonti, vajavad aja kuludes uut mõtestatust ja kohendamist ka hoonete vahele jäävad haljasalad. Übermõtestamist ja linnaruumi esteetiliselt korda vajab muidugi inimene, loodus saab endaga ise hakkama.

Puud ja põõsad kasvavad ja vananevad, teed ja pinnas vajuivad või tõusevad. Kunagi populaarsed kohad kaotavad uutes oludes identiteedi ja kasutatavuse, muutudes märkamatuks anonüümseteks nurkadeks, kust linna-kodanikud, pea maas, mööda ruttavad ja turistid pilku haakivat väärtust ei leia.

Tallinna avalikku linnaruumi on viimastel aastatel läbinud värskendavad puhangud. Uute hoonete valmimisel või lammutamisel tekivad inimestel uued liikumismustrid. Uuenenud pargid aitavad need mustrid tervikuks ühendada.

Hästi valitud haljastus loob kujule intiimse ümbruse ja tausta. See pole liiga lakooniline, vaid taimevalikult piisavalt lopsakas, tuues vanalinna metsiku looduse aimdust.

KITSEAED: SKULPTUURIST MÕJUTATUD PEATUSPAIK

Projekt: Kersti ja Siim Lootus

Ehitustööd: OÜ Kivisilla ja Bau Ehitus grupp OÜ

Tellijad: Tallinna Kesklinna Valitsus ja Tallinna Linnaplaneerimise Ameti muinsuskaitse osakond

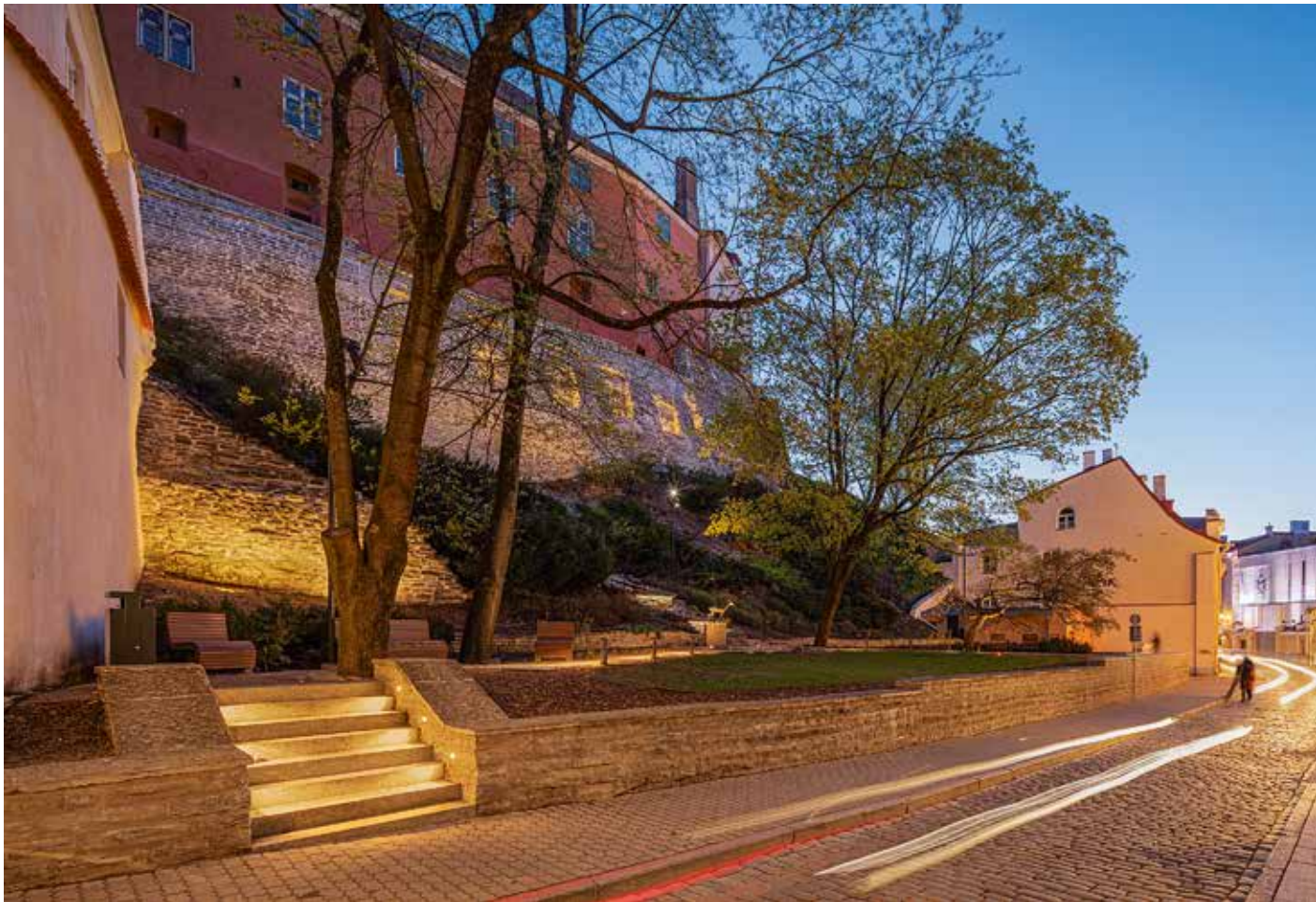
Jaan Koort valmistas skulptuuri „Metskits“ 1927. aastal kolmes eksemplaris. Tallinna Linnamuuseumi omanduses olnud teos paigutati väga käidavasse kohta: Nunne tänava äärsele väikesele majadevahelisele haljakule. Lühikest aega seisis kuju ka Hirvepargis, ent kuna lapsed kippusid seal ronima, viidi kuju peagi tagasi Toompea järsu nõlva alusele platsile.

1920.–1930. aastatel kogus populaarsust natuuri-lähedaste loomafiguuride kasutamine aedades ja parkides. Nii on ka J. Koorti „Metskits“ suuruselt ja temaatikalt väga sobiv pargiskulptuur, mis muudab tänava vaikse tühiku meeleolukaks jalapuhkamispaigaks.

Ajast aega on lapsed armastanud kitse kuju patsutada, õrn plastika on meeldinud ka romantilise meelelaadiga jalutajaile. Ometi on skulptuuri habras vorm pidanud taluma korduvat vandaalitsemist ja lõhkumist, mistõttu seisab nüüd haljasalal skulptuuri koopia.

Tänavast tugimüüri kõrgemale tõstetud haljaku tasapind kujundati 1952. a Nora Tammoja projekti järgi kenaks treppide ja pinkidega puhkealaks. 1980. aastatel trepid ja pingid likvideeriti – arvatavasti kas Toompea tugimüüri varisemisohtlikkuse, liigse vandaalitsemise või trasside uuendamise tõttu – ning park jäi unarusse. Ametliku nime sai Kitseaed alles 1989. aastal, kuigi Koorti „Metskitse“ järgi kandis park seda nime rahvasuus juba ammu. Värske ilme saanud haljasala taasavati 13. novembril 2018.

Kersti ja Siim Lootuse projekti järgi vormitud pargis on skulptuuri asukohta pisut muudetud ning kuju on töö käigus maa seest leitud originaalalusega maapinnast kõrgemale tõstetud.

1

Toompea tugimüür ja selle all olev kiviste astmetega lang lisab veerohkel ajal loodushääli. Hästi valitud haljastus loob kujule intiimsse ümbruse ja tausta. See pole liiga lakooniline, vaid taimevalikult piisavalt lopsakas, tuues vanalinna metsiku looduse aimdust. Isegi novembrihallidel päevadel leiab siit aastaajale kohaseid värve. Tähelepanu väärib vanade puude vääriskas esiletõstmine ja puudealuse viisakas vormistus. Valgustite hea kasutus ja Extery OÜ termotöödeldud saarest pingid Voog sobituvad hästi üldkoloriiti ning loovad hubase istumispaiga ka pimedal ajal.

TOOMKIRIKU ÕUERUUM: PIISKOPI AED

Projekt: Ülle Grišakov ja Signe Kangur (OÜ Kivisilla)

Sepisvärava idee: Heigo Jelle

Ehitustööd: AS Terrat ja Tallinna Teede AS

Tellij: Tallinna Kommunaalamet

Toompea lääneküljel on uue hingamise saanud tagasihoidlikku tänavasoppi varjuv sepisväravast avanev Piiskopi aed, mille olemasolu ei tea isegi paljud tallinlased.

Toomkiriku juurde kuuluv aed pärineb 18. sajandist. Kunagine piiskopiaed algas vahetult kirikutorni juurest, mille küljel asuvalt rõdult jagas piiskop rahvale jumalasõna ja õnnistust. Praegusegi aia kujunduses on omal kohal religioosne teema: pargis on tähistatud Jeesus Kristuse Kolgata tee 14 peatuspunkti.

1.–2. Nunne tänava äärne Kitseaed on väike hubane peatuspaik roheluses. Lisaväärtust annavad läbimõeldud taimestus ja valgustus. Fotod Maris Tomba

2

3

3.–4. Toomkiriku juurde kuuluv lakoonilise kujundusega Piiskopi aed sobib vaikselt enesesse süüvimiseks ja mõtiskeluks. Fotod Martin Siplane

Peapiiskop Urmas Viilma istutas 2017. aastal koos Tallinna linnaapea ülesandeid täitnud Taavi Aasaga aeda reformatiooni 500. aastapäeva tähistava paradiisi-õunapuud. Uuendatud Piiskopi aed valmis 2018. aastal.

Uuenduse eesmärk oli siduda aia kaks tasapinda visuaalselt tervikuks. Paekiviteed liigendavad murupinna ja suunavad jalutaja aia serva poole, kus saab nautida ülalinna aedade eelist – avarat silmapiiri. Piiskopi aia vaateplatvormilt näeb merele ning saab ülevaate Snelli pargist, Balti jaamast ja Kalamajast.

Kirikuaia haljastuse dominandid on eakad, väidetavalt Toompea vanimad tammed, mis suvel pakuvad laia lehestikuga varju ja mille võragraafika on võrratu ka raagus olekus. Siiski mõjub lehtedeta aeg pargis veidi kõledalt, sest kiviteed, istemüürid, restaureeritud kaev ja välimaliks mõeldud plats ei suuda ruumi piisavalt organiseerida. Mõne põõsa või okaspuuvormi lisamine pakuks talviselgi ajal silmarõõmu.

Lihtne pargikava sobib rahulikuks enesesse süüvimiseks ja mõtiskeluks, seda soosib ka vaikne asukoht.

4

Kirikuaia haljastuse dominandid on eakad, väidetavalt Toompea vanimad tammed, mis suvel pakuvad laia lehestikuga varju ja mille võragraafika on võrratu ka raagus olekus.

TOOMPEA LOSSIÕU: KUBERNERI AED

Projekt: Kersti Lootus, Eleriin Tekko, Kadri Uusen ja Katri Soonberg

Ehitustööd: Tarrest LT OÜ

Tellijä: Riigikogu Kantselei

Kubermanguvalitsuse hoone juurde kuulunud aed on oma ilmet aegade jooksul mitu korda muutnud. Aed rajati 1773. aasta paiku, kui Toompea linnus kohandati Eesti-maa kubermanguvalitsuse hooneks. Rahvale avati iluaia osa 1820. aastal. Praegune planeering pärineb üldjoontes 1936. aastate Alar Kotli ja Evald Leemetsa rekonstrueerimisprojektist (selle viis ellu Carl Kempkes L. Späthi aiandusfirmast), mis hõlmas tollal ka lossiesist ala ning mille järgi on rajatud piire ja istutatud pärnad. Nõukogude ajal tehti väiksemaid muudatusi ja heakorratõid.

Kuigi 1930. aastatel oli ette nähtud vormipärnade „sammassaal“, ei olnud vahepealsetel aastatel ülekasvanud puid enam võimalik algse idee järgi kujundada. Puid otsustati siiski mitte välja vahetada, vaid kohendada neid hooldusloikusega. Praegused laiali sirutunud võrad moodustavad suvisel ajal hāmara kambri. Puudealust madalhaljastust uuendati varjataluvate taimedega. Parterite eeskujul raamistab pinnakattetaimedega istutusalsid juga-puurivi. 2017. aastal korraldatud konkurss sobiva skulptuuri leidmiseks pärnadevahelisele alale jäi tulemuseta, kuid võimalik koht tulevase skulptuuri jaoks on olemas.

Algse kujunduse juurde tagasi minnes kaotati keskselt muruplatsilt Aleksander Niine 1968. aastal kavandatud sõõrjad roosipeenrad. Siiski õitsevad mitut sorti roosad roosid hoone akende all, lisades aiale elegantset väärikut ja pidulikkust.

Tagumise vaateplatvormi puudealune sai puujuurtele sobiva killustikukatte, uued on kogu aia valged pargipingid. Piirded korrastati ja istumiseks ehitati müüritis, mis ühtlasi raamistab osaliselt murupinda. Uuendati aia teed ja valgustus ning sademevee välisvõrkude lahendus. Lisati jalgrattaparkla ja nüüdisaegsed teabetahvlid.

5

5. Pärnad moodustavad aastaaegade rütmis vahelduva valgusega pargiruumi, mille alustaimestust on üsna keeruline kasvatada
6. Toompeal asuv Lossiaed ehk Kuberneri aed on tagasi saanud algsest 1936. aasta kavandist lähtuva esindusliku ilme

6

7. Tammsaare istub omanimelises pargis alates 1978. aastast, olles ühtaegu kohal ja igapäevaselt märkamatu. Fotod Martin Siplane
8. Jõuliselt domineeriv pargiristik: pilku suunav sillutis ja hiigelvalgustid. Rohketelt pinkidelt ootaks elegantsemat disaini

TAMMSAARE PARK:

TURUPLATSIST MOODSAIMAKS LINNAPARGIKS

Projekt: Kadarik Tüür Arhitektid OÜ 2012. aasta konkursi võidutöö alusel

Kaasautorid: Liis Mägi, Katrin Kapanen, Alice Laanemägi, Konstantin Rõbkin, Marleen Stokkeby, Katerina Veerde, Kadri Tamme ja Maarja Tüür (Kadarik Tüür Arhitektid OÜ meeskond)

Haljastus: Maarja Gustavson, Kerttu Kõll ja Pille-Riin Villem

Inseneritööd: Inseneribüroo Printsip OÜ ja OÜ Reaalprojekt

Tellijä: Tallinna Kommunaalamet

Pargi ajalugu pikalt käsitlemata võib öelda, et 1947. aastal Harald Heinsaare projekteeritud regulaarne 16. Oktoobri park on esialgsest ilmest nüüdseks säilitanud suhteliselt vähe. Teede kulg on jäänud küll valdavalt samaks. Üllatavalt hästi on säilinud botaaniliselt huvipakkuv puittaimede valik, mis pärines sõjaeelse linnaaedniku Hans Lepa puukoolist. Puud on istutusajaga võrreldes muidugi tunduvalt kasvanud, moodustades Estonia puiestee pool varjulise salu.

1976. aastal parki uuendati ja 1978. aastal paigutati sinna A. H. Tammsaare mälestusmärk (Jaak Soans, Rein Luup), mille järgi ongi park praeguse nime saanud. 1981. aastal lisati Tallinnas peetud olümpiaregati märkimiseks Viru hotelli poole skulptuur „Merineid“ (Edgar Viies).

1905. aasta veresauna meenutav mälestusmärk (Lembit Paluteder, Mart Port, 1959) on nüüdseks Estonia teatri tagant kolitud Draamateatri kõrvale puude varju ning on kahjuks kaotanud seega palju oma monumentaalsusest. Selle monumendi algne asukoht on saanud püगतud pärnadega piiritletud väljakuks, mille täpsem kasutusotstarve selgub ehk endise turuhoone vundamendile kerkiva pargikohviku valmimisel.

Mõtestada on püütud endist varjulist puudealust: lisatud on pisiskulptuure, pargidetaile, infostende ning raamgalerii Estonia puiestee ja Viru väljaku vahelisele jalgusteele. Detailirohkuses tundub, et silmist on läinud pargi fookus, mida, mis moel ja mille taustal esile tõsta. Märkimisväärne on pargipinkide rohkus, kuid nende disain jätab kasutusmugavuse ja praktilise hoolduse poolest soovida.

Uuenenud park kehtestab end nii teedevõrgu kui ka valgustusega. Ometi tundub pargi põnevaim osa olevat see, mis pidevalt muutub ja talviti peaaegu olematuks hajub – taimestus. Seni on haljasalade puudealust püütud visalt katta muruga, mis varjulise ja kuiva pinnase korral pole eriti hea valik. Siinsed püsitaimede istutusosalad on märksa huvitavamad ja mitmekesisemad kui linnapargist ootaks. Nendegi parim aeg on alles ees, kui taimed kasvuhoo sisse saavad ja nende olemus väljendub järjepideva hoolduse mõjul täisjõus.

